Viite
U 28/2021 vp, E 62/2021 vp

Asia
Hallintovaliokunta tiistai 08.06.2021 klo 12.40; Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act), Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

Sisäministeriö yhtyy U-kirjeessä olevaan valtioneuvoston kantaan. Sen lisäksi sisäministeriö tuo esille seuraavat seikat.

Komission asetusehdotuksella tekoälyn eurooppalaisesta lähestymistavasta on merkittäviä vaikutuksia sisäministeriön hallinnon alalla. Vaikka asetusehdotuksen soveltamisala on yleinen ja koskee niin yksityistä kuin julkista sektoria niin merkittävä osa sen säännöksistä käsittelee sisäasiainhallinnon toimialaa ja siten, että ehdotukset asettavat rajoitteita/vaatimuksia tekoälyn käytölle. Lisäksi komission ehdotus rajaa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle vain sotilaallisiin tarkoituksiin kehitetyt ja käytetyt tekoälyjärjestelmät. Sisäministeriö katsoo, että soveltamisalan ulkopuolelle tulisi jatkovalmistelussa rajata vastaavalla tavalla erikseen sisältyvin osin myös kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen sisältyvät tarkoitukset, kuten U-kirjeessä on todettu.

Reaaliaikainen biometrinen etätunnistaminen lainvalvontatarkoituksessa

Lainvalvonnan osalta merkitystä on komission ehdotuksella reaaliaikaisen ja jälkikäteen tapahtuvan biometrisen tunnistamisen erottelulla. Ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti kiellettyä olisi lainvalvontatarkoituksessa tapahtuva reaaliaikaisesti tapahtuva henkilöiden biometrinen etätunnistaminen paikassa, jonne yleisöllä on pääsy. Ehdotuksen mukaan reaaliaikaisissa järjestelmissä biometristen tietojen tallentaminen, vertailu ja tunnistaminen tapahtuu välittömästi, lähes välittömästi tai joka tapauksessa ilman merkittävää viivytystä. Tältä osin ei komission mukaan pitäisi olla mahdollista kiertää asetuksen sääntöjä, jotka koskevat kyseisten tekoälyjärjestelmien ”reaaliaikaista” käyttöä säätämällä vähäisistä viivästyksistä. Jälkikäteen tapahtuvassa tunnistamisessa sen sijaan biometriset tiedot on jo tallennettu ja vertailu ja tunnistaminen tapahtuu vasta merkittävän viiveen jälkeen.

Reaaliaikainen biometrinen etätunnistaminen lainvalvontatarkoituksessa olisi mahdollista kolmessa poikkeustapauksessa; kohdistettu rikoksen uhrin etsintä, henkilön henkeen tai turvallisuuteen kohdistuvan välittömän ja merkittävän uhan tai terroriteon estämiseksi sekä rikoksen tekijän tai epäillyn havaitseminen, paikantaminen, tunnistaminen tai syytteeseenpano, kun on kyse neuvoston puitepäätöksen (2002/584/OSA) luetelluista rikoksista tietyin ehdoin. Lisäksi jokaiseen käyttökertaan

tulee saada oikeusviranomaisen tai itsenäisen hallintoviranomaisen erikseen etukäteen antama lupa. Kiiretilanteissa lupa voidaan pyytää jälkikäteen.

Suomessa poliisilla on käytössä kasvojentunnistusjärjestelmä, jolla voi hakea yksittäisellä kuvalla rikoksesta epäiltyä henkilöä poliisin tuntomerkkirekistereistä hänen tunnistamiseksi. Järjestelmää käytetään henkilön tunnistamiseksi vankeusuhkaisissa rikoksissa silloin, kun se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Sen sijaan lainsäädäntö ei mahdollista sitä, että poliisi voisi suorittaa esimerkiksi terrorismirikoksesta etsityn henkilön reaaliaikaista seulomista valvontakameroiden kuvavirrasta.

Sisäministeriö tuo esille, että komission ehdotuksen mukaan kiellettyä olisi vain lainvalvontatarkoituksessa tapahtuva reaaliaikainen biometrinen etätunnistaminen ilman asetusehdotuksessa säädettyjä poikkeuksia. Ehdotetun sääntelyn suhde esimerkiksi rajavalvonnan yhteydessä tapahtuvaan reaaliaikaiseen biometriseen etätunnistamiseen jää kuitenkin tulkinnanvaraiseksi. Voimassa olevan rajavartiolain (578/2005) 31 §:n mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi. Säännös sisältää myös lainvalvontatarkoitukseksi katsottavia käsittelytarkoituksia. Mikäli lainvalvontatarkoituksella tarkoitetaan asetuksessa myös edellä mainittuja rajavalvonnan yhteydessä ilmeneviä tilanteita, kansallista sääntelyä tulee muuttaa niin, että automaattinen tunnistaminen rajanylityspaikan teknisen valvonnan materiaalista on mahdollista vain asetuksen mukaisin rajoituksin. Tämä supistaisi säännöksen soveltamisalaa nykyisestä. Sisäministeriö katsoo, että reaaliaikaiselle biometriselle etätunnistamiselle lainvalvontatarkoituksessa esitettyjen tiukkojen ehtojen vaikuttavuutta tuleekin vielä neuvottelujen edetessä selvittää.

Lainvalvontaviranomaisten toiminnan rajoitukset biometrisessä etätunnistamisessa eivät koskisi myöskään esimerkiksi yksityistä turva-alaa.

Korkean riskin tekoälyjärjestelmät

Komission asetusehdotuksen liitteessä III on lueteltu korkean riskin tekoälyjärjestelmät. Kun tekoälyjärjestelmä määritellään korkeariskiseksi sitä koskevat tietyt, tiukat ehdotuksessa todetut vaatimukset (ehdotuksen luku 2). Liitteessä III luetellaan kahdeksan korkeariskistä aluetta, joista kolme on olennaisia sisäisen turvallisuuden kannalta (luonnollisten henkilöiden biometrinen tunnistaminen ja luokittelu, lainvalvonta sekä maahanmuutto, turvapaikka ja rajavalvonta).

Lainvalvontaviranomaisten toiminnassa korkean riskin järjestelmiksi on määritelty esimerkiksi järjestelmät, joita käytetään rikosanalyysissä käsiteltäessä suuria tietomassoja rikoksesta epäiltyjen ja rikollisten tekojen välisissä yhteyksissä, Korkean riskin järjestelmäksi on määritelty myös tekoälyä hyödyntävät järjestelmät, joita käytetään sähköisen todistusaineiston luotettavuuden arviointiin.

Maahanmuuton alalla kaikki tekoälyjärjestelmien käyttötarkoitukset eivät lukeudu asetusehdotuksen mukaisiin korkean riskin järjestelmiin.

Tekoälyä hyödyntävät järjestelmät tulevat teknologian kehityksen myötä lisääntymään turvallisuusviranomaisten toiminnassa, jolloin ehdotetun sääntelyn asettamat vaatimukset tulevat muodostamaan keskeisen osan järjestelmien valmistukseen ja käyttöön liittyen.

Sisäministeriö katsoo, että ehdotuksesta tulevat tiukat vaatimukset korkean riskin järjestelmille lisää niiden osalta työtä ja sitä kautta kustannuksia mikä tulee huomioida jatkovalmistelussa, kun ehdotuksen taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia selvitellään.

Sisäministeriö tuo esille, että ehdotuksen mukaan vain niitä tekoälyjärjestelmiä, jotka on lueteltu asetusehdotuksen liitteessä, pidetään suurina riskeinä. Tästä seuraa, että samat tekoälyjärjestelmät, jotka katsotaan suureksi riskiksi lainvalvontaviranomaisten käyttäessä niitä, eivät olisi suuri riski yksityisen sektorin käyttäessä niitä, paitsi jos ne kuuluvat johonkin arkaluonteiseen alueeseen ja luetellaan liitteessä III. Tekoälyä hyödyntävä järjestelmä mediayhtiöllä esimerkiksi videon autenttisuuden arvioinnissa ei olisi asetusehdotuksen mukaan korkean riskin järjestelmä, mutta kun samaa järjestelmää hyödynnettäisiin lainvalvontaviranomaisten toiminnassa, olisi järjestelmä luokiteltu korkean riskin järjestelmäksi.

Asiaan tulisi kiinnittää huomiota jatkovalmistelussa.

Lopuksi

Sisäministeriö jatkaa ehdotuksen vaikutusten arviointia hallinnon alallaan.

Sisäministeriö katsoo, että turvallisuusympäristön kehitystä on jatkuvasti seurattava ja viranomaisten toimintaedellytyksiä kehitettävä vastaamaan muuttuviin turvallisuusuhkiin. Lainvalvontaviranomaisille on varmistettava oikeasuhtaiset toimintamahdollisuudet kansalaisiin kohdistuvien rikosten ennalta estämiseksi ja rikollisten rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseksi myös verkkoympäristössä ja teknologian kehittyessä. Komission tekoälyä koskevan asetusehdotuksen tulisi mahdollistaa tämä siten että perus- ja ihmisoikeus- sekä tietosuojaa koskevat säännökset huomioidaan täysimääräisesti.

E 62/2021 vp - Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Sisäministeriö tukee E-kirjeessä esitettyä eikä sen osalta ole lisähuomioita.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi